

LİKANTROPİ: İNSANLIK TARİHİ KADAR ESKİ BİR FENOMEN

Başak Karagöz

basakkaragoz@gmail.com

Hacettepe Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Likantropi terimi, ilk kullanılışı 1584'e dayandırılan ve kurt anlamındaki *lykos* ile adam anlamındaki *anthropos* sözcüklerinin birleştirilmesinden oluşan Yunanca *lykanthropia*'dan dilimize geçmiştir (İng.; *lycanthropy*). 1830'lerden sonra ise terim bugünkü içeriğini kazanmaya başlamış ve psikopatolojinin özel bir türüne gönderme yapmak için kullanılmaya başlanmıştır. Bugün terim genel olarak, kişinin kurt adam olduğuna ilişkin sanrısını karşılamaktadır, kişinin kendisini ve başkalarını kurt ya da başka bir hayvan şekline büründürebileceğine inanmasını içerip içermediği de tartışılmaktadır (Bénézech ve Chapenoire, 2005; Garlipp ve ark., 2004; Nejad, 2007).

İnsanoğlunun tarihsel öyküsüne bakıldığında insanların kurda ya da başka bir hayvana dönüşmesi temasının hem köklü hem de evrensel bir nitelik taşıdığı görülebilir. Başka bir yaratığa dönüşen insanlarla ilgili anlatılanların kökeni Antik Çağa kadar uzanır. Eski Yunan'daki kurtadam öyküleri Olympos tanrılarıyla iç içe geçmiştir. Kurtların bol olduğu Arkadia'daki Kurt-Zeus kültü bunu doğrular niteliktedir. Bir efsaneye göre her yıl Lykaios Dağında düzenlenen şölende, rahipler içinde insan etinin de bulunduğu bir kurban yemeği sunar ve bu etten tadanlar kurda dönüşür, dokuz yıl boyunca insan etinden uzak durmadıkça da yeniden insan biçimine dönemezlerdi. Benzeri bir inanç Romalılar arasında da yaygındı. Tılsımlı sözler ya da otlar yardımıyla kurda dönüştürülmüş kişilerin varlığına inanılırdı. İnsanların dönüştüğüne inanılan hayvanlar sadece kurtlarla da sınırlı değildi. Genellikle anlatılarda, dönüştüğüne inanılan hayvan içinde yaşanan çevrenin en tehlikeli yırtıcı hayvanı olurdu. Bu hayvan, örneğin; Avrupa'da ya da Kuzey Asya'da kurt ya da ayı, Afrika'da sırtlan ya da pars, Asya'nın Hindistan, Çin, Japonya gibi bölgelerinde ise kaplandı. (Goetz ve ark., 1989). Ortaçağda, özellikle 16. yüzyılda Fransa'da kurtadam öyküleri yaygınlık kazandı, kurtadam olduğundan şüphelenilen kişiler suçlu bulunduklarında diri diri yakıldı ve hatta Yargıç Henri Boguet tarafından 1590 yılında bu konuyla ilgili olarak "*Discours des Sorciers*" adında vaka anlatımlarını da içeren "bilimsel" bir çalışma yayımlandı (Hirsch, 2006).

Medikal literatüründe likantropi ilk olarak, Sideli Marcellus tarafından MS 2. yüzyılda tanımlandı. 16. ve 17. yüzyıllarda ise -aydınlanma çağına kadar- doğal bir afetin alameti, şeytanın ya da cadıların etkisiyle gerçekleşen bir fenomen olduğu düşünüldü ve toksik maddelerden kaynaklanıp kaynaklanmadığı tartışıldı (Garlipp ve ark., 2004). Aydınlanma çağıyla beraber ise bilimsel bir bakış açısıyla tekrar ele alınmaya başlandı.

İnsandan hayvana doğru başkalaşıma dair inançların normal olan ile patolojik olan arasındaki bir spektrumda sıralandığı savunulmaktadır (Silva ve Leong, 2005). Buna göre, likantropik semptomatoloji, gelişimsel ve kültüre dayalı normal davranışların bazı formlarının bir spektrumunu betimler. Gelişim sürecine bakıldığında davranışın likantropik örüntüleri normalitenin psikolojik değişimle-

ri olarak görülebilir (Garlipp ve ark., 2004). Bir çocuğun kendine kurguladığı oyun dünyası içinde kurt olduğunu imgelemesi ve buna uygun davranışlar sergilemesi gibi. Bunun yanı sıra, likantropinin psikopatolojik olarak tanımı kültürel bağlama dayanmaktadır. İlkel ya da kabile kültürünü yaşatan toplumlarda bir kişinin herhangi bir hayvana dönüşebildiğini iddia etmesi, o kişinin 'şaman' olarak nitelendirilebilmesine neden olurken batı toplumlarında aynı kişinin psikiyatrik bir rahatsızlığa sahip olduğu düşünülmektedir (Bobrow, 2003).

Likantropi, genel olarak bir hayvana dönüşebildiğini iddia etme ve hayvan benzeri davranışlar sergileme ile karakterize olur. Ancak bu ikisinin bir arada ve aynı anda gözlenmesi şart değildir. Keck (1988) bu fenomenin sadece kişinin öznel duyumsamasını söze dökmesine bağlı olarak değil, dışarıdan açıkça gözlenebilen hayvan benzeri davranışların yarattığı klinik izlenime bağlı olarak da tanımlanabileceğini savunmaktadır.

Likantropik sendromlar sıklıkla şizofrenide, affektif bozukluklarda, psikozlarda, psikotropik maddelerin kullanımına ve alkolün kötüye kullanımına bağlı olarak gözlenir. Başkalaşımın uzunluğu genelde kısadır; semptomlar bir hafta içinde neredeyse bütünüyle kendini gösterir. Endüstrileşmemiş ve izole kırsal bölgelerde yaşayan insanlar likantropik semptomları sergilemeye daha yatkınlardır. Diğer hızlandırıcı faktörler ise bilinçaltı cinsel çatışmaları gibi görünmektedir (Garlipp ve ark., 2004; Keck ve ark., 1988).

Psikopatolojik terminolojide likantropi fenomeni; depersonalizasyon, benlik organizasyonun bozulması, abartılı düşünce ya da hipokondriya olarak anlaşılabilir. Likantropi, belirli bir hastalığa özgü olmayan fakat çoğunlukla affektif ve şizofrenik psikozlarda görülen bir çeşit sanrısız (delüzyonal) semptom olarak da yorumlanmıştır. Bu yoruma göre likantropi, Scharfetter tarafından tanımlanan benlik kimliği bozukluğunun (self-identity disorder) bir parçası olarak sanrısız (delüzyonal) bir başkalaşım olarak ele alınır. Scharfetter, likantropi terimini kullanmasa da benlik kimliği bozukluğunu tariflerken sanrısız (delüzyonal) başkalaşım geçirerek hayvana dönüştüğüne inanmaya bu rahatsızlığın bir uzantısı olarak rastlanabileceğini söylemiştir (akt., Garlipp ve ark., 2004).

Jaspers ise semptomların kültürel bağlam tarafından belirlendiğini savunmuş; şeytan tarafından 'delirtirme' inancını hatırlatmış ve likantropiyi histerik bir fenomen olarak değerlendirmiştir. Koehler de likantropik deneyimin herhangi bir spesifik semptomu karakterize etmediği düşüncesine dayanarak bu görüşü desteklemiştir (akt., Garlipp ve ark., 2004).

Bazı araştırmacılar ise vaka raporlarına dayanarak içselleştirilmiş duyguların, savunmanın özgün stratejilerini ağır bir yenilgiye uğratmasıyla, 'tuhaf ve kaotik cinselliğin' likantropi olarak açığa vurulabileceğini söylemektedirler

Şekil 1. Lycanthropy (~scenic-window, 2007)

(Garlipp ve ark., 2004; Nejad, 2007). Bu araştırmacılar ayrıca hastalarında şefkate ve ilgiye karşı yüksek bir ihtiyaçla kombine olan kayda değer bir aşağılık kompleksi de gözlemlemişlerdir. Başka bir psikanalitik yorum ise suçluluk duygularını engellemek için ilkel id güdülerinin hayvani bir yolla dışsallaştırması yönündedir (Nejad, 2007).

Garlipp ve arkadaşları (2004), likantropiyi benlik kimliği bozukluğundaki sanrısız (delüzyonal) bir deneyim olarak ele almanın doğru bir yaklaşım olacağını savunmaktadırlar. Buna göre hastaların bilinçaltı çatışmaları, hayvan seçimi ve ilişkin duygusal deneyimle sembolize ediliyor olabilir. Semptomatoloji de erken çocuklukta gelişimsel bir döneme regresyon olarak yorumlanabilir.

Son zamanlarda, giderek çoğalan kanıtların işaret ettiği gibi, sanrısız (delüzyonal) yanlış tanımlamaların ve belle-

ğin nöropsikiyatrik anormalliklerinin ortaya çıktığı pek çok durum duygusal (afektif) ve/veya görsel süreçleri içermektedir, bu nedenle likantropinin nöropsikiyatrik bir temelde anlaşılabilmesi de önerilmektedir (Silva ve Leong, 2005).

Görünen o ki, klinik likantropi fenomeni hem psikopatolojik hem de nöropsikiyatrik faktörlerin ötesine geçmektedir. Likantropinin en uygun bütünsel açıklamasına ulaşabilmek için; hem normal davranışlar hem de psikopatoloji alanında biyolojik, psikolojik ve sosyal çevrenin katkılarının göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Kaynaklar

Bénézech, M., Chapenoire, S. ve Segalen, V. (2005). Lycanthropy: Wolf-men and werewolves. *Acta Psychiatr Scand*, 111, 79.

Bobrow, R. S. (2003). Paranormal phenomena in the medical literature sufficient smoke to warrant a search for fire. *Medical Hypotheses*, 60(6), 864-868.

Garlipp, P., Gödecke-Koch, T., Dietrich, D. E. ve Haltenhof, H. (2004). Lycanthropy- psychopathological and psychodynamical aspects. *Acta Psychiatr Scand*, 109, 19-22.

Goetz, W. P., Kağıtçıbaşı, Ç., Mango A., Tekeli, İ. ve Yalman, N. (1989). Kurtadam hastalığı. *AnaBritannica genel kültür ansiklopedisi* (cilt 14) içinde (83). İstanbul: Ana Yayıncılık.

Harper, D. (Kasım, 2001). *Online etymology dictionary*. 6 Mart 2008, <http://www.etymonline.com/index>

Hirsch, B. D. (2006). Werewolves and severed hands: webster's the duchess of malfi and heywood and Brome's the witches of lancashire. *Notes and Queries*, 53, 92-94.

Keck, P. E., Pope, H. G., Hudson, J. I., Mcelroy, S. L., Kulick, A. R. (1988). Lycanthropy: alive and well in the twentieth century. *Psychol Med*, 18, 113-120.

Nejad, A. G. (2007). Belief in transforming another person into a wolf: Could be a variant of lycanthropy? *Acta Psychiatr Scand*, 115, 159-161.

Silva, J. A. ve Leong, G. B. (2005). Lycanthropy and delusional misidentification. *Acta Psychiatr Scand*, 111, 162.